

सन्दर्भ ग्रन्थ सूची

- अग्निहोत्री, आर के, आर एस गुप्त एन्ड कैलास एस अग्रवाल (सम्पा), सन् १९८८, स्टडिज इन् इन्डियन सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु दिल्ली : क्रिएटिव बुक्स
- अधिकारी, हेमाङ्गराज, सन् २०१०, सामाजिक र प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भन्डार
- अरोरा, एस एन, सन् २०००, सम एस्पेक्ट्स् अन्ड लिङ्ग्विस्टिक्स, फोनेटिक्स एन्ड मडर्न इङ्ग्लिस ग्रामर, बरेली : स्टुडेन्ट स्टोर
- अवस्थी, इन्दिरा, सन् १९७८, बिटविन सिक्किम एन्ड भूटान, दिल्ली : बीआर पब्लिसिड कर्पोरेशन
- इताकुरा, हिरोको, सन् २००१, कन्भर्सेसनल डोमिनेन्स एन्ड जेन्डर: अ स्टडी अन्ड जापानिज स्पिकर्स इन् फर्स्ट एन्ड सेकेन्ड ल्याङ्ग्वेज कन्टेक्ट, एम्सटर्ड्याम : जोन बेन्जामिन्स पब्लिसिड कम्पनी
- एडगर, जे वेर, सन् २००५, सिक्किम एन्ड द थिबेटेन फ्रन्टियर, वाराणसी : पिलग्रिम्स पब्लिसिड
- एडमिनिस्ट्रेटिभ रिपोर्ट, सन् १९०५-१९०६; १९३१-१९३२; १९३४-१९३५; १९३५-१९३६, गभर्मेन्ट अन्ड सिक्किम
- एन स्विस्ला इमानी, सन् २००५, 'द डाइनामिक्स अन्ड ल्याङ्ग्वेज मेन्टेनेन्स अमड स्पिकर्स अन्ड चिँदाली इन् मबोजी डिस्ट्रिक्ट अन्ड तान्जानिया', जर्नल अन्ड एसियन एन्ड एफ्रिकन स्टडिज, नम्बर ७०
- एन्डर्सन, जिस्ले, सन् २०००, प्र्याग्मेटिक मार्कर्स एन्ड सोसियोलिङ्ग्विस्टिक भेरिएसन्स, एम्सटर्डम : जोन बेन्जामिन्स पब्लिसिड कम्पनी
- एस्टर्न, जोन एन, सन् २००६, एन अन्फ्रिक्वेन्टेड हाइवे थ्रु सिक्किम एन्ड टिबेट टु छुमोलारी, वाराणसी : पिलग्रिम्स पब्लिसिड
- कटुरान, जर्ज, सन् १९८३, द हिमालयन गेटवे: हिस्ट्री एन्ड कल्चर अन्ड सिक्किम, न्यु दिल्ली : स्टर्लिङ्ग पब्लिसर्स प्रा लिमिटेड
- , ----, सन् १९८६, दि हिमालायन गेटवे, हिस्ट्री एन्ड कल्चर अन्ड सिक्किम, न्यु दिल्ली : इङ्ग्लिस पब्लिसर्स प्रा लि
- कडर, एस पिट, सन् १९७७, इन्ट्रड्यूसिड एप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु यर्क : पेङ्ग्विन बुक्स

कश्यप, तुलसीराम, सन् १९८८, *सिक्किम अ हिमालयन रियल्म*, दिल्ली : आत्मराम एन्ड सन्स

कोमकिली एम एम, सन् १९६८, *फस्ट द ब्लेड*, कलकत्ता : फिरमा के एल

कुमार, सतिन्दर (सम्पा), सन् २०००, *इनसाइक्लोपिडिया अव् साउथ एसियन ट्राइब्स*, भोल्युम ६, न्यु दिल्ली : अनमोल पब्लिकेसन प्रा लि

कृष्णस्वामी, एन, एन्ड एटअल., सन् २००६, *मडर्न एप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स: एन इन्ट्रडक्सन*, हैदरावाद : म्याकमिलन इन्डिया लिमिटेड

कृष्णस्वामी, एन, एस के बर्मा एन्ड एम नागार्जुन, सन् १९९२, *मडर्न एप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स*, चेन्नई : मेक्मिलन इन्डिया लिमिटेड

क्रिस्टल, डेभिड, सन् १९९७, *दि क्याम्ब्रिज इन्साइक्लोपिडिया अव् ल्याङ्ग्वेज*, युके : क्याम्ब्रिज युनिवर्सिटी प्रेस

-----, -----, सन् २००८, *हाउ ल्याङ्ग्वेज वर्क्स*, अस्ट्रेलिया : पेङ्ग्विन बुक्स

-----, -----, सन् २०१५, *अ लिटल बुक अव् ल्याङ्ग्वेज*, न्यु दिल्ली : ओरियन्ट ब्ल्याकस्वान प्राइवेट लिमिटेड

क्यान्डेल, एलिस, सन् १९७१, *सिक्किम: द हिडन किङ्डम*, न्यु यर्क : गार्डन सिटी डबल डे

क्यापबेल, ए, सन् १८४०, 'अ नोट अन दि लेप्चाज अव् सिक्किम विद अ भोकाबुलरी अव् देयर ल्याङ्ग्वेज', *जर्नल अव् एसियाटिक सोसाइटी* २९२, कलकत्ता

खरेल, सुनिता एन्ड जिग्मी वाङचुक भोटिया (सम्पा), सन् २०१३, *गेजेटियर अव् सिक्किम*, गान्तोक : होम डिपार्टमेन्ट गर्मेन्ट अव् सिक्किम

गभर्मेन्ट अव् सिक्किम, सन् २००८, *ह्युमेन इकलजी एन्ड स्टेट्युटोरी स्टेटस् अव् एथनिक एन्टिडिज इन् सिक्किम*, रिपोर्ट अव् द कमिसन फर् रिभ्यु अव् एन्वायरन्मेन्ट एन्ड सोसियल सेक्टर पलिसिज, प्लान्स एन्ड प्रोग्राम्स (क्रेस्प), गान्तोक : डिपार्टमेन्ट अव् इन्फर्मेसन एन्ड पब्लिक रिलेसन्स् गभर्मेन्ट अव् सिक्किम

गोरर, ज्योफ्रे, सन् १९६७, *हिमालयन भिलेज: एन एकाउन्ट अव् द लेप्चाज अव् सिक्किम*, न्यु यर्क : बेसिक बुक्स

-----, -----, सन् १९९६, *दि लेप्चाज् अव् सिक्किम*, न्यु दिल्ली : ज्ञान पब्लिसिड हाउस

गौलोक, लेप्चा ओ टी, सन् २०१०, विकृतिको रूपमा बाँचेका लेप्चा नामाकरण, गान्तोक : प्रकाशक
सोनाम लेप्चा

ग्रियर्सन, जर्ज, सन् १९६७, लिङ्ग्विस्टिक सर्वे अन्ड इन्डिया, भोलुम III, पार्ट I, न्यु दिल्ली : मोतीलाल
बनारसी दास

गिग्लियोली, पी पावलो, सन् १९७७, ल्याङ्ग्वेज एन्ड सोसियल कन्टेक्स्ट, इङ्गल्यान्ड : पेङ्ग्विन बुक्स
गुरुड, सुरेशकुमार, सन् २०११, सिक्किम-एथनेसिटी एन्ड पोलिटिकल डाइनामिक्स, अ ट्राडियक्ट
पस्पेक्टिव, न्यु दिल्ली : कुणाल बुक्स

गुम्पर्ज, जन जे, सन् १९६८, द स्पिच कम्युनिटी, इन्टरनेसनल इन्साइक्लोपिडिया अन्ड सोसियल
साइन्सेस, न्यु यर्क : म्याकमिलन

-----, -----, एन्ड डेल हाइम्स (सम्पा), सन् १९७२, डाइरेक्सन्स इन् सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु
यर्क : हल्ट, रेन्हार्ट एन्ड विन्स्टर्न आइएनसी

-----, -----, सन् १९९५, डिस्कोर्स स्ट्राटेजिस, न्यु यर्क : क्याम्ब्रिज युनिभर्सिटी प्रेस

गुन्वाडेल, अल्बर्ट एन्ड जिबी मेन्वारिड, सन् १९७९, डिक्सनरी अन्ड लेप्चा ल्याङ्ग्वेज, काठमान्डु : रत्न
पुस्तक भण्डार

घोसल, सुमित, सन् १९९०, लेप्चा अन्ड दार्जिलिङ एन्ड सिक्किम: अ स्टडी इन् कल्चरल इकलजी एन्ड
सोसियल चेन्ज, पिएचडी थियसिस, युनिभर्सिटी अन्ड नर्थ बेङ्गल

चेम्जोंग, ईमानसिंह, सन् १९६९, लाप्चा नेपाली अङ्ग्रेजी शब्दकोश, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा
प्रतिष्ठान

-----, -----, सन् २००३, किरात इतिहास, ललितपुर : किरात याक्थुङ चुम्लुङ, केन्द्रीय
कार्यालय महालक्ष्मी स्थान

चौबे, एस के, सन् १९८५, द हिमालायाज: प्रोफाइल्स् अन्ड मोडर्नाइजेसन एन्ड एड्याप्टेसन, न्यु दिल्ली :
स्टर्लिङ्ग पब्लिसर्स प्रा लि

च्याम्बर्स, जे के एन्ड पिटर टूडजिल, सन् १९८८, डायलेक्टोलोजी, न्यु यर्क : क्याम्ब्रिज युनिभर्सिटी

छेत्री, दुर्गाप्रसाद (सम्पा), सन् २०१०, सिक्किम क्रोनिकल, कम्पाइल्ड एन्ड पब्लिस्ड बाई दुर्गा पी छेत्री
एन्ड प्रिन्टेड एन्ड इम्प्याक्ड सिलगडी

जोशी, एच जी, सन् २००४, सिक्किम: पास्ट एन्ड प्रेजेन्ट, न्यु दिल्ली : मित्तल पब्लिकेसन्स
 टूडजिल, पिटर, सन् १९८३, अन डायलेक्ट: सोसियल एन्ड जियोग्राफिकल पर्सपेक्टिव्स्, अक्सफर्ड :
 बासिल ब्ल्याकवेल
 -----, -----, सन् १९८४, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स : एन इन्ट्रडक्सन टु ल्याङ्ग्वेज एन्ड सोसाइटी, युके
 : पेड्ग्विन
 -----, -----, सन् २००४, डायलेक्ट, न्यु यर्क : रुटलेज
 ठाकुर, आर एन, सन् १९८८, हिमालयन लेप्चाज्, न्यु दिल्ली : आर्काइभ पब्लिसर्स, डिस्ट्रिब्युटर्स
 डफ, एन्ड्र्यु, सन् २०१५, सिक्किम: रिक्विम् फर् अ हिमालयन किङ्डम, हरियाणा : रेन्डम हाउस
 इन्डिया
 डल्टन, ई टी, सन् १८७२, डिस्क्रिप्टिव् एथ्नोलजी अन्ड बेङ्गल, कलकत्ता : एसियाटिक सोसाइटी अन्ड
 बेङ्गल
 डेन्जोडपा, अन्ना बालिकी (सम्पा), सन् २००१, बुलेटिन अन्ड टिबेटलजी, भो ३८, सङ्ख्या २,
 नामग्याल इन्स्टिट्यूट अन्ड टिबेटोलजी, गान्तोक, सिक्किम
 डोनाल्डसन, फ्लरेन्स, सन् १९००, लेप्चा ल्यान्ड अर् सिक्स विक्स इन् द हिमालयज, लन्डन : स्याम्सन
 एन्ड मार्सन
 डोनाल्ड, डेविड, सन् १९३०, टोरिड इन् सिक्किम एन्ड टिबेट, कालेम्पोड : मणि प्रेस
 ड्युमर्ट, एना एन्ड स्टेफनी डर्लेमन (सम्पा), सन् २००६, स्ट्रक्चर एन्ड भेरिएसन्स इन् ल्याङ्ग्वेज कन्टेक्ट,
 क्रिओल ल्याङ्ग्वेज लाइब्रेरी भोलुम् २९, न्यु यर्क : जोन बेन्जामिन पब्लिसिङ कम्पनी
 ढकाल, शान्तिप्रसाद, सन् २००६, प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : शुभकामना बुक्स
 तामलोड, डी टी, सन् २००८, माइलल्याड एन्ड द लेप्चाज, कालेम्पोड : मणि प्रिन्टिङ हाउस
 ताम्साड, के पी, सन् १९८०, दि लेप्चा इङ्ग्लिस इन्साइकोप्लेडिक डिक्सनेरी, कालेम्पोड : आइ एल टी
 ए
 -----, -----, सन् १९९८, दि अन्नोन एन्ड अन्टोलड रियलिटिज अबाउट दि लेप्चाज, कालेम्पोड :
 मणि ताम्साड

ताम्साड, ल्याङ्स्योड (सम्पा), सन् २००५, किङ्ग गेभो आचोक, द्विभाषिक पत्रिका, कालेम्पोड : आइ एल टी ए

-----, -----, सन् २००८, लेप्चा फोकलोर एन्ड फोकसङ्गस, न्यु दिल्ली : साहित्य अकादमी प्रिन्टिड प्रेस

थापा, दिन बहादुर, सन् २०१२, समाज भाषा विज्ञान, काठमाडौं : काष्ठमण्डप, पुस्तक घर

दत्त रे, सुनन्दा के, सन् १९८४, स्मास एन्ड ग्र्याप, एनेक्सेसन अन्ड सिक्किम, न्यु दिल्ली : विकास पब्लिकेसन

दाहाल, धरणीधर, सन् १९९६, संस्कृति अनेक हामी एक, नाम्ची : निर्माण प्रकाशन

दाहाल, मोहन पी, सन् २०१४, नेपाली अकादमी जर्नल, (भाषा अङ्क, वर्ष १०), उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय : नेपाली विभाग

दास, अमलकुमार, सन् १९७८, द लेप्चाज अन्ड वेस्ट बेङ्गल, कलकता : एडिसन्स इन्डियन

दास, के के, सन् १८९६, 'दि लेप्चा पिपल एन्ड देयर नोसन्स अन्ड हेभेन एन्ड हेल्', जर्नल अन्ड बुद्धिस्ट टेक्स्ट सोसाइटी, पार्ट १

दास, बी एस, सन् १९८३, द सिक्किम सागा, न्यु दिल्ली : विकास पब्लिसिड हाउस

देवनाथ, एस (सम्पा), सन् २०१२, सोसियल एन्ड पोलिटिकल टेन्सन्स इन् नर्थ बेङ्गल, सिलगडी : एन एल पब्लिसर्स

देवी, जीएन, सन् २०१४, द बिङ्ग अन्ड भाषा, पिपल्स लिङ्ग्विस्टिक्स सर्वे अन्ड इन्डिया, भोल्याम I, न्यु दिल्ली : ओरियन्ट ब्ल्याकस्वान

दुवा, एच आर, सन् २००८, इकोलजी अन्ड मल्टिलिङ्ग्वालिज्म, मैसुर : यसोधा पब्लिकेसन

नरसिम्हन्, आर, सन् १९९८, ल्याङ्ग्वेज बिहेवियर: एक्युजिसन एन्ड इभोल्युसनरीहिस्ट्री, न्यु दिल्ली : सेज पब्लिकेसन

नाकाने, ची, सन् १९६६, अल प्लुरल सोसाइटी इन् सिक्किम, दिल्ली : एसियन पब्लिसिड हाउस

नामग्याल, थुटोप एन्ड येस्सी डोल्मा, सन् १९०८, हिस्ट्री अन्ड सिक्किम, (पान्डुलिपि), नामग्याल इन्स्टिट्युट अन्ड टिबेटोली

नेपाल, घनश्याम (सम्पा), सन् २०१०, अभिज्ञान, (वर्ष १, अङ्क १), नेपाली विभाग : उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय

नेवेस्की, रेने-वोन, सन् १९५६, वेअर द गड आर् माउन्टेन्स: श्री इयर्स अमड द पिपल अर् हिमालयज, लन्डन : वाइडेन्फेल्ड एन्ड निकोल्सन

पटनायक, डी पी, सन् १९६९, एस्पेक्ट अर् अप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स, बम्बई : एसिया पब्लिसिड हाउस पाण्डे, जेम्स देश, 'एक हराएको कडी-दार्जिलिङ पहाडमा तेईस वर्ष स्टार्ट मिसन', नवीकरण, कालेबुङ, भोल्युम १२ (२५)

पाण्डे, बलराम, सन् २००६, फोक थिटर अर् सिक्किम, वार्ता पत्र, सिक्किम सरकारी महाविद्यालय, तादोङ

----- (सम्पा), सन् २०१७, दि पिपल्स लिङ्ग्विस्टिक्स सर्वे अर् इन्डिया, ल्याङ्ग्वेजेस् अर् सिक्किम, (भोल्युम २६, पार्ट II), न्यु दिल्ली : ओरियन्ट ब्ल्याकस्वान

----- (सम्पा), सन् २०१८, भारतीय भाषा लोक सर्वेक्षण, सिक्किमका भाषाहरू, (खण्ड २६, भाग ३), दिल्ली : ओरियन्ट ब्ल्याकस्वान प्राइवेट लिमिटेड

पिन, फ्रेड, सन् १९८६, द रोड अर् डेस्टिनी, दार्जिलिङ लेटर्स, १८३९, कलकत्ता : अक्सफर्ड युनिभर्सिटी प्रेस

पेरी, सिन्डी, सन् १९९७, नेपाली अराउन्ड दि वर्ल्ड, काठमाडौं : एकता बुक्स

पोखरेल, शैलजा, सन् २०११, नेपाली भाषाको समाज भाषावैज्ञानिक अध्ययन, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, त्रिविमा विधावारिधी उपाधीका लागि प्रस्तुत शोध प्रबन्ध

प्रधान, कुमार, सन् २००९, द गोर्खा कन्क्वेस्ट, काठमाडौं : हिमाल बुक्स

प्रधान, गणेश, के (सम्पा), सन् २००२, सिक्किम स्टेट सिविल सर्विस प्रेजेन्टेसन, गान्तोक : एकाउन्ट्स एन्ड एडमिनिस्ट्रेटिव ट्रेनिङ इन्स्टिट्यूट

फर्ग्युसन, सी ए, सन् १९९६, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स पर्सपेक्टिभ, न्यु यर्क : अक्सफर्ड युनिभर्सिटी प्रेस

फाइसेट, रविन पी, एन्ड एटअल. (सम्पा), सन् १९८४, द सिमियोटिक्स अर् कल्चर एन्ड ल्याङ्ग्वेज भोलुम २, ल्याङ्ग्वेज एन्ड अदर सिमियोटिक सिस्टम्ज अर् कल्चर, लन्डन : फ्रान्सेस पिन्टर्स पब्लिसर्स

फाच, स्टेफन, सन् १९८२, दि एबोरिजिनल ट्राइबज अन् इन्डिया, न्यु दिल्ली : म्याकमिलन इन्डिया लिमिटेड

फोनिड, ए आर, सन् १९८७, लेप्चा माइ भ्यानिसिड ट्राइब, न्यु दिल्ली : स्टेरलिड पब्लिसर्स

-----, -----, सन् १९८५, लेप्चा माइ भेनिसिड ट्राइब, कालेबुड : च्यु पान्दी फाम

फोले, विलियम ए, सन् १९९७, एन्थ्रोपलजिकल लिङ्ग्विस्टिक्स : एन् इस्ट्रडक्सन, युएसए : बल्याकवेल पब्लिसर्स

फिल्, अल्विन एन्ड पिटर मूह्लावजर (सम्पा), सन् २००१, इकोलिङ्ग्विस्टिक्स: ल्याङ्ग्वेज इकलजी एन्ड एन्वाइरन्मेन्ट, लन्डन : कन्टिनम

फिस्मन, जे ए (सम्पा), सन् १९७२, रिडिङ्ग्स इन् द सोसियोलजी अन् ल्याङ्ग्वेज, दहेग : माउन्टन एन्ड को एन भी पब्लिसर्स

फ्रान्सिस, ए भी, सन् २००८, क्याथोलिक मिसनेरी इन् दार्जिलिङ एन्ड सिक्किम, पिएचडी शोध प्रबन्ध, (अप्रकाशित), नर्थ बेङ्गल युनिभर्सिटी, वेस्ट बेङ्गल

फ्लोरियन, कौलमास (सम्पा), सन् १९९८, द हेन्डबुक अन् सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, बल्याकवेल पब्लिसिङ

बन्धु, चूडामणि, सन् १९७२, कर्णाली लोकसंस्कृति, भाषा खण्ड, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान

-----, -----, सन् २०१६, भाषाविज्ञान, ललितपुर : साझा प्रकाशन

बर्मा, एस के एन्ड कृष्णस्वामी एन, सन् १९९४, मडर्न लिङ्ग्विस्टिक्स: एन इन्ट्रडक्सन, दिल्ली : अक्सफर्ड युनिभर्सिटी प्रेस

बस्नेत, एल बी, सन् १९७४, सिक्किम: अ सर्ट पोलिटिकल हिस्ट्री, न्यु दिल्ली : एस चन्द को प्रा लि

बाहरी, यु एस (सम्पा), सन् १९८९ पेपर्स इन् ल्याङ्ग्वेज एन्ड लिङ्ग्विस्टिक्स भोल्युम II, न्यु दिल्ली : बाहरी पब्लिकेसनस

बार्कर, एल ल्योरी, अनि रवर्ट जे किब्लर (सम्पा), सन् १९७१, स्पिच, कम्युनिकेसन बिहेवियर: पर्सपेक्टिव एन्ड प्रिन्सिपल्स, न्यु जर्सी : प्रेन्टिस हल

बिष्ट, डोरबहादुर, सन् १९८०, पिपल अन् नेपाल, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार

बेल, सी ए, सन् १९८७, अ पोर्ट्रेट अन्व दलाई लामा: द लाइभ एन्ड टाइम्स अन्व द ग्रेट थर्दिन्थ, विस्डम पब्लिकेसन्स

बोर्डउ, पी, सन् १९९०, द लजिक अन्व प्रेक्टिस, क्याम्ब्रिज : पलिटी प्रेस

ब्राउन, पर्सी, सन् १९४४, टोर्स इन् सिक्किम एन्ड दार्जिलिङ, कलकता : डब्ल्यु न्यु मेन

ब्यनर्जी, ए के एन्ड एटअल. (सम्पा), सन् १९८०, दार्जिलिङ : वेस्ट बेङ्गल डिस्ट्रिक्ट ग्याजेटियर

ब्लुमफिल्ड, ल्योनार्ड, सन् १९९६, ल्याङ्ग्वेज, दिल्ली : मोतीलाल बनारसीदास पब्लिसर्स प्राइभेट लिमिटेड

ब्र्याडले, डेविड एन्ड माया ब्र्याडले (सम्पा), सन् २००२, ल्याङ्ग्वेज एन्डेन्जर्मेन्ट एन्ड ल्याङ्ग्वेज मेन्टिनेन्स, लन्डन : रुटलेज कर्जन

भन्दारी, पी, सन् १९९६, फ्रिडम मुभमेन्ट एन्ड रोल अन्व इन्डियन नेपालिज, १८००-१८५०, आसाम : रमा भन्दारी पब्लिकेसन

भट्टराई, गोविन्दराज अनि खगेन्द्रप्रसाद लुईटेल, सन् २००४, डा बल्लभमणि दाहालका भाषिक चिन्तन, काठमाडौँ : रत्न पुस्तक भन्डार

भट्टचार्य, अर्पणा, (कितापमा प्रकाशन साल दिइएको छैन), द फियर विल एन्ड स्केप्ट्रे: सिक्किम, बम्बई : नचिकेता पब्लिकेसन्स लि

भट्टचार्य, प्रणव कुमार, सन् १९८४, एस्पेक्ट अन्व कल्चरल हिल्ट्री अन्व सिक्किम, इस्टडिज इन कोइनेज, कलकता : एल पी बागछी एन्ड कम्पनी

भारतको जनगणना, सन् १९३१, युनियन टेबल पार्ट-२, च्याप्टर १०, ल्याङ्ग्वेज

भान्जा, केसी, सन् १९९३, हिस्ट्री अन्व दार्जिलिङ एन्ड दल सिक्किम हिमालय, न्यु दिल्ली : ज्ञान पब्लिसिङ हाउस

भासिन, एम के एन्ड बिना भासिन, सन् १९९५, सिक्किम हिमालय: इकोनलजी एन्ड रिसोर्स डेभलपमेन्ट, दिल्ली : कामलाराज इन्टरप्राइज

मरिस, जोन, सन् १९३८, लिभिङ विथ् लेप्चाज, लन्डन : विलियम हेइनमेन लिमिटेड

मल्लार्च, जे एम, सन् २००८, 'प्रोटेक्टेड ल्यान्डस्केप्स एन्ड कल्चरल एन्ड स्पिरिचुअल भ्याल्युज-भ्याल्युज अन् प्रोटेक्टेड ल्यान्डस्केप्स एन्ड सीस्केप्स, भोल्युम २', हेडिलबर्क : आई यु सी एन जी टी जेड

मकाउले, कोलमेन, सन् १८८५, रिपोर्ट अन् मिसन टु सिक्किम एन्ड द टिबेटन फ्रन्टियर, काठमान्डु : रत्न पुस्तक भन्डार

महाराजा, के कौल, सन् १९८६, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक स्टडी अन् कसमिरी, पटियाला : इन्डियन इन्स्टिट्यूट अन् ल्याङ्ग्वेजस्टडिज

मल्लार्च, एम, सन् २००८, प्रोटेक्टेड ल्यान्डस्केप एन्ड कल्चरल एन्ड स्पिरिचुअलवेल्युज, भोलुम २, 'वेल्युज अन् प्रोटेक्टेड ल्यान्डस्केप एन्ड सिस्केप', आइयिसिएन, जिटिजि एन्ड ओब्रा सोसियल दे काइसा कतालिनिया, हाइडेलबर्ग : कास्पारेग वर्लाग

मल्लिकार्जुन, बी, सन् २००४, 'इन्डियन मल्टिलिङ्ग्वालिज्म, ल्याङ्ग्वेज पलिसी एन्ड द डिजिटल डिभाइड', एम एस थिरूमलाई (सम्पा), ल्याङ्ग्वेजेस् इन् इन्डिया, भोल्युम ४, <http://www.languageinindia.com> 18.09.2020

मन्टगोमेरी, मार्टिन, सन् २००४, एन् इन्ट्रडक्सन टु ल्याङ्ग्वेज एन्ड सोसाइटी, लन्डन : रुटलेज

माले, एल एस एस ओ, सन् १९२९, बङ्गाल बिहार ओडिसा एन्ड सिक्किम, न्यु दिल्ली : एस एस पब्लिकेसन

मेक्कार्थी, माइकल, सन् २००१, इस्युज इन् एप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स, युके : क्याम्ब्रिज युनिभर्सिटी प्रेस

मेरहफ्, मिरियम, सन् २००६, इन्ट्रडिसिङ्ग सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, लन्डन : रुटलेज

मेके, ए, सन् २००४, 'इन्डिजिनाइजेसन अन् वेस्टन मेडिसन इन् सिक्किम', अन्ना बालिकी डेन्जोङ्पा (सम्पा), बुलेटिन अन् टिबेटोलोजी, भोलुम ४० (२)

मेकोरमेक, विलियम सी एन्ड स्टीफन ए वर्म (सम्पा), सन् १९७९, ल्याङ्ग्वेड एन्ड सोसाइटी: एन्थ्रोपोलजिकल इस्युज, द हेग : माउन्टन पब्लिसर्स

मेहरोत्रा, आर आर, सन् १९८५, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक इन् हिन्दी कन्टेक्स्ट, न्यु दिल्ली : अक्सफर्ड एन्ड आइबिएच पब्लिसिङ कम्पनी

मेकके, विलियम फ्रान्सिस एन्ड जेकब अन्स्टिन (सम्पा), सन् १९७९, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक स्टडिज इन्
ल्याङ्ग्वेजकन्ट्याक्ट: मेथड्स एन्ड केसेस, द हेग : माउन्टन पब्लिसर्स

मेनवरिड, जी बी, सन् १८७६, ग्रमर अन्ड दि लेप्चा ल्याङ्ग्वेज, न्यु दिल्ली : मञ्जुश्री पब्लिसिड हाउस
मेले, पेट्रो फ्रान्सेस्को, सन् १९७१, सिक्किम, न्यु दिल्ली : अक्सफोर्ड एन्ड आइबीएच पब्लिसिड कम्पनी
मिश्र, कमल के, सन् २०००, टेक्स्ट बुक अन्ड एन्थ्रोपलजिकल सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु दिल्ली :
कन्सेप्ट पब्लिसिड कम्पनी

मिन्टो, जे आर, सन् १९९५, ग्रह्याम अन्ड कालेबुड, कालेबुड : डा ग्रह्याम्स होम

मिन्ने, आर जे, सन् १९२०, मिस्ट हिमालयन मिस्ट, कलकत्ता : बटरवर्त एन्ड कम्पनी इन्डिया लिमिटेड
लिगल पब्लिसर्स

मुर्चु, मारटिन ओ, सन् १९७१, ल्याङ्ग्वेज एन्ड कम्युनिटि, डब्लिन : स्टेसनेरी अफिस

मुलानी, लुई एन्ड पिटर स्टक्वेल (सम्पा), सन् २००७, द रुटलेज कम्पेनियन टु सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स,
लन्डन : रुटलेज

मुल्लर्ड, सल, सन् २०११, ओपनिड द हिडन ल्यान्ड, लाइडन : कर्परसन, ब्रिल

म्याके, विलियम फ्रान्सिस एन्ड जेकब अन्स्टेन (सम्पा), सन् १९७९, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक स्टडिज इन्
ल्याङ्ग्वेजकन्टेक्स्ट: मेथड्स एन्ड केसेज, द हेग : माउटन पब्लिसर्स

म्यन्युवल, डी जी, सन् १९१४, अ ग्ल्याडनिडरिभर, लन्डन : ए एन्ड सी बल्याक लिमिटेड

यङ्ग, रबर्ट, सन् १९९६, इन्टर्कल्चरल कम्युनिकेसन: प्र्याग्म्याटिक्स जिनियोलजी डिक्न्स्ट्रकसन,
क्लेभेडन : मल्टिलिङ्गुअल म्याटर्स लिमिटेड

रविन्सन, डब्लु पी, सन् १९७४, ल्याङ्ग्वेज एन्ड सोसियल बिहेवियर, मिडलसेक्स इङ्ग्ल्यान्ड : पेङ्ग्विन
बुक्स एलटिडी

राहुल, राम, सन् १९७८, द हिमालायन बोर्डर ल्यान्ड, न्यु दिल्ली : विकास पब्लिसर्स

रामाकृष्णन्, पि एस, सन् २०००, माउन्टेन वायोडाइवर्सिटी, ल्यान्ड युज डाइनामिक्स एन्ड ट्रेडिसनल
इकलजिकल नलेज, न्यु दिल्ली : अक्सफोर्ड एन्ड आइबीएच पब्लिसिड

-----, -----, सन् २००४, 'ग्लोवली इनपनटेन्ट इन्जिनियस एग्रिकल्चरल हेरिटेज सिस्टिम्स
(जिआइएएचएस); एन इको-कल्चरल ल्यान्डस्केप पर्सोक्तिव', एफएओ वेवसाइड

www.fao.org/ag/agl/agll/giahs/documents/backgroundpapers ramankrishnan. doc.

05.12.2017;

राई, नवलकिशोर र नेत्रमणि दुमी राई, सन् २०१७, इलामका लाप्चाजाति र स्थाननाम, काठमाडौं :

एकता बुक्स प्रा लि

राई, विष्णु एस, सन् १९९९, फन्डामेन्टल्स अन् एप्लाइड लिङ्ग्विस्टिक्स, काठमाडौं : हिरा बुक्स

इन्टरप्राइज

रेग्मी, महेश, सन् १९९५, किङ्ज एन्ड पलिटिकल लिडर्स अन् द गोर्खाली एम्पायर-१७६८-१८१४,

हैदरावाद : ओरियन्ट लङ्गम्यान लिमिटेड

रोय, डी सी, सन् २००५, डायनमिक्स अन् सोसियल फर्मेशन अमोड दि लेप्चाज, दिल्ली : आकाङ्क्षा

पब्लिसिड हाउस

---, -----, सन् २०१४, प्रोमिनेन्ट पर्सनालिटिज अमड द लेप्चाज, कालेम्पोड : मायलल्याड लेप्चा

डेभलपमेन्टल बोर्ड

रिसले, एच एच, सन् २००१, द गोजिटियरअक्सिक्किम, डी के पब्लिसर डिस्ट्रिब्युटर प्रालि

रूस्तम, जी नारी, सन् १९८७, सिक्किम-अ हिमालयन टूयाजेडी, न्यु दिल्ली : एलाइड पब्लिसर्स

लवडे, लियो, सन् १९८२, द सोसियोलिङ्ग्विस्टिक अन् लर्निङ एन्ड युजिड अ नन्-नेटिवल्याङ्ग्वेज,

अक्सफर्ड : पर्थामन प्रेस

लमास, कार्मेन, लुई मुलानी एन्ड पिटर स्टक्वेल (सम्पा), सन् २००७, द रुटलेज कम्पेनियन टु

सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, लन्डन : रुटलेज

लाकोफ, रोविन, सन् १९७५, ल्याङ्ग्वेज एन्ड वोमन्स्प्लेस, न्यु यर्क : हार्पर क्लोफन बुक्स

लामा, महेन्द्र पी (सम्पा), सन् १९९४, सिक्किम: सोसाइटी, पलिटी, इकोनमी, इनवायरन्मेन्ट, न्यु दिल्ली

: इन्डस पब्लिसिड कम्पनी

लावभ, विलियम, सन् २००१, प्रिन्सिपल अन् लिङ्ग्विस्टिक चेन्ज, भोलियम २: सोसियलफेक्टर,

मासास्युसेट्स् : ब्लेक पब्लिसर्स

-----, -----, सन् १९७२, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक प्याटर्न्स, अक्सफर्ड : वासिल बल्याकवेल

लेप्चा, प्याट्रिक सदामु, सन् २०१७, *अ कन्साइज हिस्ट्री अन् लेप्चा ल्याङ्ग्वेज*, कालेम्पोड : श्रीमती क्रिस्टिना लेप्चा

लेप्चा, एनिरा फिपन, सन् २०१३, *मार्जिनलाइज्ड अटकथन्स: अन्डस्ट्यान्डिङ द हिस्टोरिकल प्रोसेस अन् सव्वर्जन-अ केस स्टडी अन् द लेप्चा*, पिण्चडी थिसिस, डिपार्टमेन्ट अन् हिस्ट्री, युनिभर्सिटी अन् कल्याणी, वेस्ट बेङ्गल

लुकम्यान, थोमस, सन् १९७५, *द सोसियोलजी अन् ल्याङ्ग्वेज*, युएसए : द बक्स-मेरिल कम्पनी ल्याड, डेविड, सन् २००३, *सिक्किम हिमालय, ट्राइबलस् इन् द क्लाउड किङ्डम*, इङ्ग्ल्यान्ड : प्रोमेग्यानेट प्रेस

वनविल्येन, नेन्सी, सन् १९९३, *ल्याङ्ग्वेज, कल्चर एन्ड कम्युनिकेसन: द मिनिङ अन् मेसेजेस*, न्यु जर्सी : प्रेन्टिस् हल

वार्डहग, रोनाल्ड, सन् १९८६, *एन इन्ट्रडक्सन टु सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स*, अक्सफर्ड : बासिल ब्ल्याकवेल

वर्लिङ, रविन्स, सन् १९७६, *मेन्स मेनी भोइसेस: ल्याङ्ग्वेज इन् इट्सकल्चरल कन्टेक्स्ट*, न्यु यर्क : होल्ट राइन्हार्ट एन्ड विल्सन आइएनसी

वर्नबाउम, ई, सन् १९९७, *सेक्रेड माउन्टेन्स अन् द वर्ल्ड*, बर्कली : युनिभर्सिटी अन् क्यालिफोर्निया प्रेस
वर्न्स्टिन, बेसिल, सन् १९७५, *क्लास, कोड्ज एन्ड कन्ट्रोल: टुवार्ड्स अ थ्योरी अन् एडुकेसनल ट्रान्समिसन*, भोल्युम III, लन्डन : रुटलेज

वत्सगोपाल (सम्पा), सन् २००३, *सिक्किम अकादमी जर्नल २००२-२००३*, गान्तोक : सिक्किम अकादमी, सिक्किम सरकार

वल्टन, किङ्गस्ले एन्ड हेलेन खो (सम्पा), सन् १९९२ *सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स टुडे: इन्टरनेसनल पर्सपेक्टिव*, लन्डन : रुटनेज

वेस्ट, क्यान्डेज, सन् १९९५, *वुमन्स कम्पिटेन्स इन् कन्भर्सेसनस* : डिस्कोर्स एन्ड सोसाइटी, ६ (१) पृ १०७-१३१ (<https://journals.sagepub.com/doi.org/10.1177/0957926595006001006>)

तारिक- १५ मई २०२१.

वार्कर, ल्यारी एल एन्ड रोबर्ट जे किब्लर (सम्पा), सन् १९७१, *स्विच कम्युनिकेसन् बिहेवियर: पस्पेक्टिव
 एन्ड प्रिन्सिपल्स*, न्यु जर्सी : प्रेन्टिस हल
 वाडेल, एल ए, सन् १८९१, 'प्लेस एन्ड रिभर नेम्स इन् द दार्जिलिङ डिस्ट्रिक्ट एन्ड सिक्किम', *जर्नल
 अन् एसियाटिक सोसाइटी अन् बेङ्गल*, एल एक्स भाग-I, कलकत्ता : एसियाटिक सोसाइटी
 -----, -----, सन् १८९९, *अमड् द हिमालयज*, काठमान्डु : रत्नपुस्तक भन्डार
 विल्सन, डेविड फ्लेचर, सन् १९५५, *द चिल्ड्रेन अन् कञ्चनजङ्घा*, लन्डन : कन्स्टेबल एन्ड कम्पनी
 लिमिटेड
 विधार्थी, एल पी एन्ड राय बिके, सन् १९८५, *द ट्राइबल कल्चर अन् इन्डिया*, न्यु दिल्ली : कन्सेप्ट
 पब्लिसिङ कम्पनी
 श्रेष्ठ, दयाराम, सन् २००४, *साहित्यको इतिहास सिद्धान्त र सन्दर्भ*, काठमाडौं : त्रिकोण प्रकाशन
 सस्युर, फर्दिनान्द दि, सन् १९५९, *कोर्स इन् जेनेरल लिङ्ग्विस्टिक्स*, न्यु यर्क : फन्टाना/कलिन्स्
 सविल्ला, इमानी एन, सन् २००५, *द डाइनमिक अन् ल्याङ्ग्वेज मेन नेम्स एमड्ग स्पिकर्स अन् चन्डाली
 इन् मोवजी डिस्ट्रिक्ट, ताजनिया, इन् जर्नल अन् अफ्रिका स्टडिस, नम्बर ७०*
 सपिर, एडवर्ड, सन् २००१, 'ल्याङ्ग्वेज एन्ड इन्वायरमेन्ट', *अल्विन फिल अनि पिटरएम (सम्पा)*, *द
 इकोलिङ्ग्विस्टिक रिडर*, लन्डन : कन्टिनम
 सेनगुप्ता, एन, सन् १९८५, *स्टेट, गभर्नमेन्ट एन्ड पलिटिक्स* : सिक्किम, न्यु दिल्ली : स्टर्लिङ्ग पब्लिसर्स
 प्रा लि
 सेन्सस अन् इन्डिया, सन् १८९१, १९०१, १९११, १९२१, १९३१, १९६१, १९८१, २०११ अफिस
 अन् रेजिस्ट्रार जेनेरल एन्ड सेन्सस कमिस्नर, गभर्मेन्ट अन् इन्डिया
 सेरमा लिम्बू, चन्द्रकुमार, सन् २००९, *किराँतका गाथाकथा र लोक कथाहरू*, अगमबहादुर योक्पाडदेन
 अनि श्रीमती निरन्तरा कन्दडवा योक्पाडदेन
 सिंह, आर चौधरी, सन् २००१, *सिक्किम एन् इकोनमिक, सोसियो कल्चर पिप्*, सिक्किम : प्रेरणा अक्सेट
 इन्डस्ट्रियल प्रा लि
 सिंह, जी पी, सन् १९९०, *प्राचीन भारतमा किरातहरू*, (नेपाली अनुवाद, टी बी राई), नाम्ची : निर्माण
 प्रकाशन

सिंह, राजेन्द्र एन्ड एटअल. (सम्पा), सन् १९९५, एक्सप्लोरेसन् इन् इन्डियन सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स,
ल्याङ्ग्वेज एन्ड डेभलपमेन्ट, भोल्युम II, न्यु दिल्ली : सेज पब्लिकेसन्स

सिंह, राजेन्द्र, प्रोबल दास गुप्त एन्ड जयन्त के लिलि, सन् १९९५, एक्सप्लोरेसन्स इन् इन्डियन
सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु दिल्ली : सेज पब्लिकेसन्स

सिन्हा, गोकुल, सन् २००४, अ लेक्सिकन अन्ड लिङ्ग्विस्टिक एन्ड लटरेरी टर्म्स, मैसुर : स्ट्रल इस्ट्युट
अन्ड इन्डियन ल्याङ्ग्वेजेस

सिजापति, रामविक्रम, सन् २००१, भाषा शिक्षा, ललितपुर : साझा प्रकाशन

सिन्हा, ए सी, सन् १९८३, स्टडिज इन द हिमालयन कम्प्युनिटिज, न्यु दिल्ली : बुक्स टुडे, ओरिन्टियल
पब्लिसर्स

-----, ----, सन् १९७५, पोलिटिक्स अन्ड सिक्किम: अ सोसियोलजिकल स्टडी, न्यु दिल्ली : थम्पसन
प्रेस लिमिटेड

-----, ----, सन् २००८, सिक्किम फ्युडल एन्ड डेमोक्रेटिक, न्यु दिल्ली : इन्डस पब्लिसिड कम्पनी
सुब्बा, जे आर, सन् २००८, हिस्ट्री कल्चर एन्ड कस्टम्ज अन्ड सिक्किम, न्यु दिल्ली : ज्ञान पब्लिसिड
हाउस

-----, -----, सन् २०१९, द लिम्बूज अन्ड दि स्टर्न हिमायलज विथ् स्पेसल रेफरेन्स टु सिक्किम,
गान्तोक : सिक्किम याक्थुड मुन्धुम सापलोपा

सुब्बा, धनहाड, सन् २००८, लिम्बुवानका लोककथा, निलिमा साँबा तथा नबिन फोम्बो

सुरेश एन्ड एटअल., सन् १९९८, सिक्किम पर्सपेक्टिव फर प्लानिड एन्ड डेभलपमेन्ट, गान्तोक :
सिक्किम साइन्स सोसाइटी

स्टेट सोसियो इकोनमिक सेन्सस्- २००६, गान्तोक : डिपार्टमेन्ट अन्ड इकोनमिक्स, स्टटिस्टिक्स,
मोनिटरिड एन्ड इभ्याल्युएसन्, सिक्किम

स्प्रिग, आर के, सन् २००५, सेडिड सम लाइट अन्ड दि हिस्ट्री, ल्याङ्ग्वेज, लिटरेचर अन्ड दि लेप्चाज्,
कालेम्पोड : आईएलटीए

स्टक्स, सि डी ब्युवेअर, सन् १९२५, फोक्लोर एन्ड कस्टम्स अन्ड द लाप्चाज अ सिक्किम, कलकत्ता :
एसिअन एडुकेसनल सर्भिसेस

स्पल्स्की, वर्नड, सन् १९९८, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु यर्क : अक्सफर्ड युनिभर्सिटी प्रेस

स्विजेल, जेफ्रे, शान्ति ट्युइन्स्ट्रा एन्ड जुद्धाप्रसाद बैद्य, सन् २०००, द लाप्चा अन् नेपाल, काठमाडौं :
उदय बुक्स सरकार

हड्सन, आर ए, सन् १९९९, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, लन्डन : क्याम्ब्रिज युनिभर्सिटी प्रेस

हनवर्गर, नेन्सी एच एन्ड सान्द्रा एल मेक्के (सम्पा), सन् २०१० सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स एन्ड ल्याङ्ग्वेज
एडुकेसन, युके : लाइब्रेरी अन् कङ्ग्रेस

हकेट, चार्ल्स एफ, सन् १९५८, अ कोर्स इ मडर्न लिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु दिल्ली : अक्सफर्ड आई बी एच
पब्लिसिड को पिभिटी एलटिडी

हन्टर, डब्ल्यु डब्ल्यु, सन् १८७६, अ स्टाटिस्टिकल अकाउन्ट अन् बेङ्गल: दार्जिलिङ, लन्डन : ट्युब्लर
एन्ड कम्पनी

हलिडे, माइकल, सन् १९७८, ल्याङ्ग्वेज एज सोसियल सिमियोटिक्स, लन्डन : आर्नोल्ड

हर्मन, मथियास, सन् १९५४, द इन्डो टिबेटेन्स एन्ड मोङ्गोलोयिड्स प्रब्रल्मइन द साउदन हिमालय एन्ड
नर्थ इस्टइन्डिया, बम्बे : के सी फर्नान्डेस

हर्बट, जे डी, सन् १८३०. पार्टिकलस अन् अ भिजिट टु दि सिक्किम हिल्स (ग्लिनिडस् इन-साइन्स-१३)
कलकत्ता ब्याप्टिस्ट

हाइम्स, डेल, सन् १९६४, ल्याङ्ग्वेज इन् कल्चर एन्ड सोसाइटी: अ रिडर इन् लिङ्ग्विस्टिक एन्ड
एन्थ्रोपोलजी, न्यु यर्क : हार्पर एन्ड को

हाफदन, सेगर, सन् १९६७, द लेप्चाज्: कल्चर एन्ड रिलिजन अन् ए हिमालयन पिपल, कोपनहेगन : द
नेसनल म्युजियम एन्ड डेनमार्क

ह्वाइट, जे क्लट, सन् १९०९, सिक्किम एन्ड भूटान, लन्डन : एडवर्ड आर्नोल्ड

हेल, अस्टिन, सन् १९८२, रिसर्च अन् टिबेटो बर्मन ल्याङ्ग्वेज, बर्लिन : माउटन् पब्लिसर्स

हेलिडे, एम ए के, सन् १९९४, ल्याङ्ग्वेज एज सोसियल सिमियोटिक: द सोसियल इन्ट्रिटेसन अन्
ल्याङ्ग्वेज एन्ड मिनिड, लन्डन : एडवर्ड आर्नोल्ड

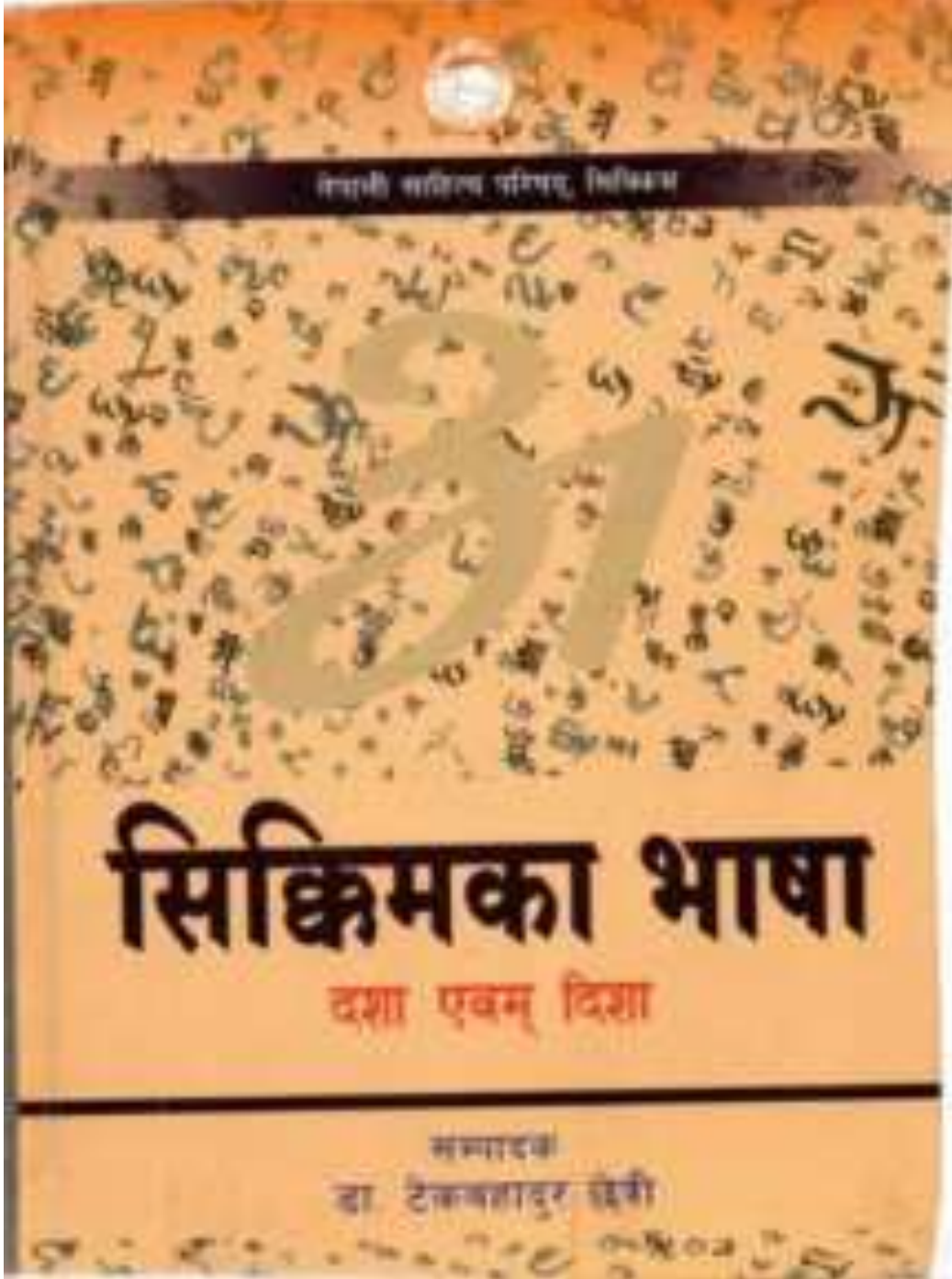
हैनी, ब्र्याड एन्ड तानै कुतेवा, सन् २००५, ल्याङ्ग्वेज कन्टेक्ट एन्ड ग्रामाटिकल चेन्ज, क्याम्ब्रिज
युनिभर्सिटी प्रेस

होल्म्स, जेनेट, सन् १९९२, एन इन्ट्रडक्सन टु सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स, न्यु यर्क : लङ्गमेन पब्लिसिड
होज्सन, ब्राइन, सन् १८४७, अन् द एबोरिजिन्स् अन् द हिमालय, कलकत्ता : एसियाटिक सोसाइटी
हुकर, जे डी, सन् १९९९, हिमालयन जर्नल्स- भोल्युम I, देहरादुन : नटराज पब्लिसर्स
ह्युबनर, थोम (सम्पा), सन् १९९६, सोसियोलिङ्ग्विस्टिक्स पस्पेक्टिवः पेपर्स अन् ल्याङ्ग्वेज इन्
सोसाइटी १९५९-१९९४: चार्ल्स ए फर्ग्युसन, न्यु यर्क : अक्सफर्ड युनिभर्सिटी प्रेस
ह्युबनर, एम (सम्पा), सन् १९९८, पेपर्स अन ल्याङ्ग्वेज इन सोसाइटी, अक्सफर्ड युनिभर्सिटी प्रेस

परिशिष्ट १

जर्नलमा प्रकाशित शोध पत्र।

सिक्किमका भाषा

दशा एवम् दिशा

(नेपाली साहित्य परिषद्, सिक्किमद्वारा सञ्चालित
राज्यस्तरीय भाषा सङ्गोष्ठीका दुस्रो आवृत्ति र
सम्बन्धित लेखकको सङ्ग्रहण)

सम्पादक
डा. टिन्जारा शेरी

नेपाली साहित्य परिषद्, सिक्किम
सम्पादक एवं सिक्किम

यो पुस्तक अनुसन्धान प्रयोजका लागिबनेको प्रकाशको स्वीकृति नसितै अरिच
 का पुस्तकालय पुस्तकालय वा कोठाको रूपमा राख्ने छैन । प्रतिलिपी अधिकारसम्बन्धी
 उक्त विषयको अनुसन्धान गर्ने अनुमति पनि आन्तरिक रूपमा अरिचका
 लागिभूमि दिनु नसिक्छ ।

पुस्तक	:	सिक्किमका भाषा : दशा एवम् दिशा
सम्पादक	:	डा. देवप्रसाद खेरी
सम्पादिका	:	नेपाली साहित्य परिषद्, सिक्किम
प्रकाशक	:	नेपाली साहित्य परिषद्, सिक्किम कालीक, पुर्बे सिक्किम, फिन- ७३५००७ ईमेल- expaikkim@gmail.com
व्यवस्थापक	:	श्री एन पीरुवाल श्री एम सुब्रह्मण्य श्री टी.बी.बन्धु सुब्बा श्री श्रीराम श्रीराम श्री रवि पीरुवाल
अनुसन्धान	:	दशरथ (नोभेम्बर, २०२२)
आवरण विभाजन	:	मसाला कटुआल
मुद्रक	:	सिक्किम लिथो, सिक्किम
मूल्य	:	₹ २,०००.०० (अठ्ठाइस) ₹ ३००.०० (अठ्ठाइस)

SIKKIMKA BHASĀ : DASHĀ EVAM DĪSHĀ
 ISBN : 978-81-949500-4-2

विषयसूची

क्र.सं.	शीर्षक	प्रणीता / लेखक	पृष्ठ
1.	Progress, Challenges and A Way Forward for Lepcha Language in Sikkim	Tara Tellinghu Lepcha	15
2.	आदिवासी भाषा संरक्षण कार्य - सीमा क्षेत्र	बदरपुर - डिब्रुगढ़	20
3.	हिमाचल प्रदेशी भाषाओं का विकास	डा. राजेश्वरी चंद्रशेखर	25
4.	हिमाचल प्रदेशी भाषाओं की स्थिति	डी.एस. मेहता	36
5.	हिमाचल प्रदेश भाषा	कल्याण चंडा	43
6.	हिमाचल प्रदेश भाषा	विद्या लाल	48
7.	हिमाचल प्रदेश भाषा - सीमा क्षेत्र	डॉ.बी. शर्मा	53
8.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं का विकास	इतिहास चंद्र	58
9.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं की स्थिति	सीमा क्षेत्र	63
10.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं का विकास	सुखबहादुर मुखिया	68
11.	हिमाचल प्रदेश भाषा	इब्राहिम खान साहिब	73
12.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं की स्थिति	अजीत कुमार शर्मा	78
13.	पुस्तक संरक्षण	विष्णुदास मुखिया	83
14.	Endangerment of Indigenous Languages of Sikkim	Dr. Sankar Sinha	88
15.	हिमाचल प्रदेशी भाषाओं का विकास और संरक्षण	अनिल शर्मा	93
16.	संरक्षण कार्य - सीमा क्षेत्र	विष्णु मुखिया	98
17.	Perspective of Gender Equity in Lepcha Literature	P.C.Thomas Lepcha	103
18.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं का विकास	अनिल शर्मा	108
19.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं की स्थिति	डी.एस. मेहता	113
20.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं का विकास	डॉ. राजेश्वरी चंद्रशेखर	118
21.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं की स्थिति	डी.एस. मेहता	123
22.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं का विकास	डॉ. राजेश्वरी चंद्रशेखर	128
23.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं की स्थिति	डी.एस. मेहता	133
24.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं का विकास	डॉ. राजेश्वरी चंद्रशेखर	138
25.	हिमाचल प्रदेश भाषाओं की स्थिति	डी.एस. मेहता	143

लेप्चा भाषाको प्रचलन अनि कार्यक्षेत्र

परिचय

‘ओ कोलमेन लो
मुनो किङ्ग मुनक बरान् जङ्गुले
चकिङ्ग कोलमेन इन् लेप्चा जङ्गुले’

(हे मया बजराबङ्ग ! मे विडो अडिगल्लेन सुदिओ बासी सु । मे डिमीलाई कन्सुटी टोम ओ बासी
उडेओ टोपेटु । मे बीन-या निबन्धन उडेओ टोपेटु । (लेप्चा, १९८१)

यो लेप्चा सुदि-भाषाको अंग हो । यहाँले लेप्चा जतिको अडिगल्लेन र इतिहासको सङ्केत टि-स ।
लेप्चाक पुन सयले पुन कर्मबाल्मी सु । स अडिगल्लेनको सङ्केतको कर्मबाल्मी (सुनको अङ्कल्लेन) ।
लेप्चाको अङ्कल्लेन विद्वान् लेको पाङ्क । उडिगल्लेन ‘सु’-‘सु’ सुदिबाल्मी र अङ्कल्लेनको केन्टु पाङ्क
अनि कर्मबाल्मीलाई जाल्मी सुदि सय जङ्गुले । लेप्चा सुदि-अङ्कल्लेनको अङ्कल्लेन सयले लेप्चा उडि
कोलमेनको र ओ कोलमेनको कर्मबाल्मीको विद्वान् सुदि सय । जाल्मी अनि लेप्चा अडिगल्लेन
कर्मबाल्मीको केन्टु अङ्कल्लेन निबन्धनको अडिगल्लेन जतिको सङ्केत उडि स ।

पुनश्चुनि अनि ऐतिहासिक सन्दर्भ

लेप्चा लोकाङ्कल्लेन ‘अङ्कल्लेन’ अङ्कल्लेन जतिको पाङ्क । अङ्कल्लेनको लेप्चा सङ्केत
सङ्केतको सयले अङ्कल्लेन उडि स अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको सुदि र अङ्कल्लेन उडिगल्लेन सय । उडि
अङ्कल्लेनको अङ्कल्लेन जतिको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको
अनि पुन लेप्चाको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन
अनि अङ्कल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन उडिगल्लेनको अङ्कल्लेन

अवधारणा बढाउने र अन्तर्गत विषय बढाउने छ । विश्वभरि कुनै र लेख्न सक्ने जासको विरुद्ध कुनै केवल अधिकारवादी देखिन्छ । यसले सामञ्जसलाई न मान्ने गर्छ न ज्ञान टान्छ । भाषा बढि मात्र सामान्य र सामुदायिक र सामञ्जसको मुल पहिचानको गरीवो बढिन्छ । लेखा भाषा यसै दृष्टा गरीवो हो । व्यवहारिको निष्ठा र अर्थको नीतिगत बढाउने जीवन राख्न सकिन्छ । जासको धेरै लेखा विद्यार्थीहरूले स्नातकोत्तर प्राप्त गरेपनि लेखा भाषा सहायको अध्ययन गरिहेका छन् । यस अध्ययनले आफ्नो भाषा सहायको विकास र सम्बन्धितको सामुदायिक अनि सामुदायिक प्रोत्साहन र अधिकवि बढ्ने उच्च सम्पत्कता पनि देखिएको छ । यो विद्यार्थी आफ्नो भाषासहि अनुदान र निष्ठा अझ विद्यार्थी हुन आसक्त छ । यसको लागि सामुदायिक प्रयास अनिवार्य रहन्छ ।

सन्दर्भ ग्रन्थ सूची

१. पाल्दे, बालाच, सन् १९९८, लेखा लेखकता - परिचय, विषय अनि इतिहास, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा अन्तर्गत लेखकताको परिचय, धोखु, नेपालमा प्रकाशित गरिएको ।
२. बालाच, एम ए, सन् १९९९, पत्रिका एवम् लेखकता र लेखकताको विकास र लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
३. राई, लेखकता अनि लेखकताको विकास, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास र लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
४. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
५. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
६. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
७. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
८. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
९. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
१०. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
११. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
१२. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
१३. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
१४. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
१५. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।
१६. राई, एम ए, सन् १९९८, नेपालमा लेखकताको विकास, काठमाडौं, नेपाल लेखकता परिषद्द्वारा प्रकाशित ।

18. ਭਾਗ, ਖੁਸ਼, ਸੰ 1919, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਕਾਲਜ: ਸਿਰਾ ਖੁਸ਼ ।
19. ਖੁਸ਼, ਸਿੰ 20, ਸੰ 1919, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲ, ਸੰ 1919: ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਖੁਸ਼ ।
20. ਸਿੰ 20, ਸੰ 1919, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰਗਲ 20 (1) ।
21. ਸਿੰ 20, ਕਾਲਜ (ਸਿੰ), ਸੰ 1919, ਕਾਲਜ ਕਾਲਜ ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ-ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰ 20, ਸਿੰ 20, ਸਿੰ 1919: ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ।
22. ਸੰ 20, ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰ 1919, ਕਾਲਜ: ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ (ਸਿੰ 20) ।
23. ਸਿੰ 20, ਕਾਲਜ, ਸੰ 1919, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰਗਲ 20, ਸਿੰ 20, ਸਿੰਗਲ: ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ।
24. ਖੁਸ਼, ਸਿੰਗਲ (ਸਿੰ), ਸੰ 1919, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ-2, ਸੰ 1919: ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ 20 (1) ।

ਸਰੋਤ

1. ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰ 20, ਸਿੰਗਲ-ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰ 1919: ਸਿੰਗਲ-20 ਸਿੰਗਲ 1919
2. ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰ 20, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ-2 ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰਗਲ-2 ਸਿੰਗਲ 1919
3. ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਕਲੋਨ, ਸਿੰ 20, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰਗਲ-2 ਸਿੰਗਲ 1919
4. ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ ਕਲੋਨ, ਸਿੰ 20, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰਗਲ ਕਲੋਨ, ਸਿੰਗਲ, ਸਿੰਗਲ-2 ਸਿੰਗਲ 1919

परिशिष्ट २

इलाम अन्तुका काजी कारवाड र कलकत्ता ब्रिटिस सुपरिन्टेन्डेन्टमाझ भएको पत्रचारा

Sundar Bhandari, Esq. 27. 1835

to Messrs. Esq.

My dear Sir,

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 14th inst. in relation to the proposed purchase of the land of the Lepcha Rajah of Sikkim, and in reply to inform you that the same has been forwarded to the British Government at Calcutta, and will be submitted to the Honble. Board of Directors of the East India Company, and that the result of their deliberations will be communicated to you as soon as possible.

I am, Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
Sundar Bhandari

in view of, please on one point.

4 The Afghan Chief is greatly attached to his
native country & wants therefore only one guarantee
to induce his return. If Colonel Lloyd can
be induced to offer that guarantee I conclude
the Chief would readily quit the protection of
British.

5 In case of war with British & of inability
to receive on the part of the British Raja,
we should engage to restore the Afghan Chief
to his former position as autocrat. But if there
be no war, it ought to be enough to give the Afghan
protection & employment under us at any place where
he & his followers would be securely settled, as long
as he will be securely settled, as long
as they will settle.

6 In a word, it is a matter of interest to
us, on every account, to draw over to us
the Afghan Chief; & I therefore venture to
assure that Colonel Lloyd be induced to
obtain it, independently, by every means
of inducement.

I have the honor to be
Sir your Obedt. Servant
W. M. G. G. G.
R. G. G.

परिशिष्ट ३

पश्चिम सिक्किमका हाड मण्डल दाजुभाइलाई क्याम्पबेलले लेखेको पत्र।

Handwritten text in Devanagari script, likely a manuscript page. The text is dense and appears to be a list or a collection of entries, possibly related to a historical or administrative record. The script is somewhat faded and difficult to read precisely, but it contains several lines of text. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines, with some characters appearing to be in a different script or dialect, possibly indicating a specific regional or historical context. The overall appearance is that of an aged, possibly leather-bound manuscript page.

परिशिष्ट ४

पण्डित नरसिंह लेप्चाको नियुक्ति पत्र।

Office Order No. 4 of 1913-14

Narsing Lepcha is appointed as a Lepcha Teacher of the Shutia Boarding School on Rs. 15/- per month with effect from the date on which he will join the School.

Dated Gangtok,
The June 1913.

Sgt. P. Talha
Maharaj Kumar of Sikkim

Home No. 172/n
Dated Gangtok, the 9th June 1913.

Copy forwarded to Narsing Lepcha through Munshi Vinay for his information and guidance. Narsing Lepcha should report himself for duty to the Head Master of the Shutia Boarding School at an early date.

Sgt. P. Talha
Maharaj Kumar of Sikkim

See 11.000

परिशिष्ट ५

सिक्किमपति राजा अनि अङ्ग्रेजको पक्षमा जेनेरल लियोडमाझ भएको दार्जिलिङ अनुदान पत्र।

